

Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Навчально-науковий інститут фізичної культури

Кафедра логопедії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту
фізичної культури

Михайло ЛЯННОЙ

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Анатомо-фізіологічні, генетичні та валеологічні засади
корекційної роботи

Галузь знань: А Освіта

Спеціальність: А6 Спеціальна освіта

Освітньо-професійна програма: Спеціальна освіта (Логопедія)

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту фізичної
культури

«29» серпня 2025 р.

Голова

Людмила МОРОЗ, к.п. н., доцент

Розробники: Людмила МОРОЗ, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
логопедії _____

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри логопедії
Протокол № 1 від «29» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

Анатолій КРАВЧЕНКО, к.п.н., професор _____

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	бакалавр	Обов'язкова	
		Рік підготовки:	
1-й		1-й	
Семестр			
1-й		1-й	
Лекції			
34 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
- год.		- год.	
Лабораторні			
34 год.		6 год.	
Самостійна робота			
80 год.		136 год.	
Консультації:			
2 год.	2 год.		
Загальна кількість годин - 150		Вид контролю: залік	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Дисципліна «Анатомо-фізіологічні, генетичні та валеологічні засади корекційної роботи» вивчає морфологічні, фізіологічні, психомоторні особливості організму людини у різні вікові періоди, особливості прояву, виявлення та попередження порушень у організмі людини в системі корекційної роботи.

З моменту народження і до смерті в організмі людини відмічаються специфічні особливості будови, біохімічних процесів, функцій організму в цілому та окремих його систем, які змінюються в різні періоди його життя. Ці зміни зумовлюються різними чинниками, визначаючи до деякої міри особливості росту, розвитку та життєдіяльності людини. Знання норм функціонування організму людини та механізмів розвитку і прояву порушень необхідні здобувачам, майбутнім вчителям-логопедам і дають можливість після завершення навчання раціонально розв'язувати складні задачі і практичні проблеми спеціальної та інклюзивної освіти з метою виявлення, корекції і компенсації порушень мовленнєвого розвитку дітей з особливими освітніми потребами та реалізовувати логопедичний супровід осіб різних вікових груп.

У результаті вивчення дисципліни здобувачі поглиблять знання щодо особливостей будови та функціонування організму людини як цілісної системи; набудуть знань про морфологічні, фізіологічні та психомоторні особливості людини у різні періоди онтогенезу, особливості прояву, діагностування та попередження порушень у організмі людини.

Загальною метою курсу є формування необхідних знань про особливості будови, функцій, та порушень в організмі людини в різні періоди онтогенезу для кваліфікованого здійснення професійної корекційної діяльності.

Інтегральна компетентність (ІК).

Загальні компетентності (ЗК): 3, 4, 7.

Спеціальні компетентності (СК): 1, 3, 8, 9, 16.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Для ефективного вивчення навчальної дисципліни важливим є попереднє опанування дисциплінами біологічного циклу на рівні загальної середньої освіти.

3. Результати навчання за дисципліною

Результати навчання (РН)	<p>РН-3. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування, обмеження життєдіяльності у контексті професійних завдань.</p> <p>РН-4. Аргументувати, планувати та надавати послуги раннього втручання відповідно до рівня функціонування, обмеження життєдіяльності й здоров'я дитини.</p> <p>РН-8. Організувати і здійснювати психолого-педагогічне вивчення дітей з особливостями мовленнєвого розвитку, діагностико-консультативну діяльність.</p> <p>РН-17. Мати навички самостійного навчання та пошуку необхідної інформації.</p>
---------------------------------	--

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент виявляє творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для творчого вирішення навчальних завдань, переконливо аргументує відповіді, обґрунтовує власні міркування та умозаключення.
82 - 89	Студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, правильно вирішує навчальні завдання, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких не значна, добирає аргументи для підтвердження думок.
74 - 81	Студент вміє порівнювати, узагальнювати,

	систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти допущені помилки.
64 - 73	Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є суттєві.
60 - 63	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за вихідний, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, з допомогою викладача може виправляти значну кількість суттєвих помилок.
35-59	Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.
1 - 34	Студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.

Критерії поточного контролю знань і умінь студентів

Поточний контроль теоретичних знань студентів здійснюється за 3-бальною шкалою: 1 – “задовільно”, 2 - “добре”, 3 - “відмінно”.

Виконання кожної практичної роботи оцінюється в 1-3 бали.

Виконання кожного самостійного завдання оцінюється від 1 до 3 балів.

Розподіл балів

Поточний контроль									Разом	Загальна сума
Розділ 1				Розділ 2						
Т 1.1	Т 1.2	Т 1.3	Т 1.4	Т 2.1.	Т 2.2.	Т 2.3.	Т 2.4.	Т 2.5.	48	100
Поточний контроль										
12	3	6	3	6	6	6	3	3		
Контроль самостійної роботи									52	
21	4	4	3	4	6	6	2	2		

Т 1.1, Т 1.2 ... Т 2.4 – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 - 89	B	добре
74 - 81	C	
64 - 73	D	задовільно
60 - 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: залік, комплексна контрольна робота, поточне теоретичне опитування, реферати, презентації результатів виконаних завдань та досліджень, інші види індивідуальних та групових завдань тощо.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. Анатомо-фізіологічні, генетичні та валеологічні характеристики індивідуального розвитку людини:

Тема 1.1. Анатомо-фізіологічні засади корекційної роботи:

1. Роль та значення науково-природничої складової у професійній діяльності майбутнього вчителя-логопеда.
2. Сучасна система корекційної роботи (логопедичної допомоги) в Україні.
3. Характеристика понятійного апарату дисципліни.
4. Характеристика біопсихосоціальної моделі людини.
5. Характеристика організму людини: на клітинному, тканинному, органному, системному рівнях.

6. Характеристика систем руху:

6.1. Кісткова система;

6.2. М'язова система.

7. Характеристика систем життєзабезпечення:

7.1. Система крові;

7.2. Серцево-судинна система;

7.3. Лімфатична система;

7.4. Дихальна система;

7.5. Травна система;

7.6. Видільна система.

8. Характеристика систем регуляції:

8.1. Нервова система;

8.2. Ендокринна система;

8.3. Імунна система.

9. Частина тіла людини.

10. Осі і площини.

Тема 1.2. Генетичні засади корекційної роботи:

1. Основні поняття генетики.
2. Поняття про мутацію.
3. Генетика людини.
4. Поняття про спадкові хвороби.
5. Виявлення та профілактика генетичних порушень.
6. Основи генетики в професійній діяльності вчителя-логопеда.

Тема 1.3. Індивідуальний розвиток організму людини:

1. Поняття про ріст і розвиток організму.
2. Фізичний розвиток людини.
3. Поняття про конституцію людини.
4. Поняття про онтогенез. Вікова періодизація онтогенезу людини.
5. Поняття про вік, підходи до його визначення.
6. Поняття про дизонтогенез. Його характеристика.
7. Підходи до класифікації дизонтогенезу.

Тема 1.4. Валеологічні засади корекційної роботи:

1. Загальні уявлення про здоров'я людини. Складові здоров'я.
2. Поняття про хворобу. Загальна характеристика. Співвідношення дизонтогенезу і хвороби.
3. Поняття про здоровий спосіб життя. Консультування щодо організації здорового способу життя серед дітей з порушенням психофізичного розвитку.
4. Міждисциплінарна взаємодія вчителя-логопеда у професійній діяльності.

Розділ 2. Характеристика етапів індивідуального розвитку людини:

Тема 2.1. Новонароджена дитина:

1. Пренатальний онтогенез. Характеристика ембріонального періоду розвитку людини.
2. Характеристика плацентарного періоду розвитку людини.
3. Характеристика причин патології плоду.

4. Характеристика новонародженої дитини, поняття зрілості. Оцінювання стану дитини.

5. Анатомо-фізіологічна характеристика доношеної новонародженої дитини.

6. Характеристика станів новонароджених, суміжних з нормою.

7. Визначення і етіологія недоношеності.

8. Анатомо-фізіологічна характеристика недоношених дітей.

9. Особливості фізичного та психомоторного розвитку недоношеної дитини.

10. Збір анамнестичних даних та їх використання у діагностичній та корекційній діяльності вчителя-логопеда.

Тема 2.2. Дитина першого року життя та раннього віку (перед дошкільного віку):

1. Поняття про психомоторний розвиток дитини.

2. Характеристика дитини першого року життя:

- анатомо-фізіологічні особливості;

- психомоторний розвиток.

3. Характеристика дитини раннього віку (перед дошкільного віку).

- анатомо-фізіологічні особливості;

- психомоторний розвиток.

4. Особливості консультування батьків. Система раннього втручання.

Тема 2.3. Дитина в періоді першого дитинства (дошкільного віку):

1. Анатомо-фізіологічні особливості.

2. Характеристика рухового розвитку.

3. Характеристика сенсорного розвитку.

4. Характеристика мовленнєвого розвитку.

5. Характеристика спілкування та гри.

6. Соціально-емоційний розвиток.

7. Поняття про сенсомоторний розвиток, його вплив на опанування усним та письмовим мовленням.

8. Організація сенсомоторної діяльності дитини з нормотиповим та порушеним розвитком.

9. Особливості діагностичної, консультативної та корекційної роботи.

Тема 2.4. Характеристика періодів дитинства та юнацтва:

1. Характеристика другого дитинства (молодший шкільний вік).
2. Характеристика підліткового періоду (середній і старший шкільний вік).

3. Характеристика юнацького (ювенільного віку).

4. Особливості діагностичної, консультативної та корекційної роботи.

Тема 2.5. Характеристика періодів дорослості:

1. Зрілий вік.

2. Літній вік.

3. Старечий вік.

4. Довгожителі.

5. Особливості діагностичної, консультативної та корекційної роботи.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
Лекції		Лабор.	Сам. Роб.	Конс.	Лекції		лабор.	Сам. Роб.	Конс.	
РОЗДІЛ 1. Анатомо-фізіологічні, генетичні та валеологічні характеристики індивідуального розвитку людини										
Тема 1.1. Анатомо-фізіологічні засади корекційної роботи.	32	10	10	12	-	32	2	2	28	-
Тема 1.2. Генетичні засади корекційної роботи.	12	2	2	8	-	12	-	-	12	-
Тема 1.3. Індивідуальний розвиток організму людини.	18	4	4	10	-	18	-	-	18	-
Тема 1.4. Валеологічні засади корекційної роботи.	12	2	2	8	-	12	-	-	12	-
РОЗДІЛ 2. Характеристика етапів індивідуального розвитку людини										
Тема 2.1. Новонароджена дитина.	20	4	4	12	-	20	-	-	20	-

Тема 2.2. Дитина першого року життя та раннього віку (перед дошкільного віку).	16	4	4	8	-	16	2	2	12	-
Тема 2.3. Дитина в періоді першого дитинства (дошкільного віку).	16	4	4	8	-	16	2	2	12	-
Тема 2.4. Характеристика періодів дитинства та юнацтва.	12	2	2	8	-	12	-	-	10	2
Тема 2.5. Характеристика періодів дорослості.	12	2	2	6	2	12	-	-	12	-
Усього годин	150	34	34	80	2	150	6	6	136	2

Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.	Анатомо-фізіологічні засад корекційної роботи.	10	2
2.	Генетичні засади корекційної роботи.	2	-
3.	Індивідуальний розвиток організму людини.	4	-
4.	Валеологічні засади корекційної роботи.	2	-
5.	Новонароджена дитина.	4	-
6.	Дитина першого року життя та раннього віку (перед дошкільного віку).	4	2
7.	Дитина в періоді першого дитинства (дошкільного віку).	4	2
8.	Характеристика періодів дитинства та юнацтва.	2	-
9.	Характеристика періодів дорослості.	2	-
Разом		34	6

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна:

1. Бойко Ю.С., Танасійчук Ю.М. Вікова фізіологія : навч. посіб. Умань: Візаві, 2021. – 245.
2. Бондар Я.Я., Файфура В.В. Патологічна анатомія і патологічна фізіологія людини: підручник. Тернопіль: Укрмедкнига, 2019. 494 с.
3. Грибан В.Г. Валеологія: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 2014 с.
4. Громадське здоров'я. Підручник / за ред. академіка НАМН В.Ф. Москаленка. Вінниця: Нова книга, 2013. 2013. – URL: https://books.google.com.ua/books?id=Pg7WCQAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_vpt_read#v=onepage&q&f=false
5. Комісова Т. Є., Мамотенко А. В., Коваленко Л. П., Іонов І. А., Катеринич О. О., Сахацький Г. І. Вікова анатомія та фізіологія людини: навчальний посібник. Харків: ФОП Петров В. В., 2021. 112 с.
6. Коц С.М., Коц В.П. Вікова анатомія та фізіологія людини. Навчальний посібник. Харків: ХНПУ, 2022. 300 с.
7. Кравченко А. І., Мороз Л.В. Анатомія, фізіологія, патологія дітей і підлітків: Навчальний посібник для студентів напряму підготовки “Корекційна освіта” (логопедія) вищих педагогічних навчальних закладів. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2011. 182 с. (Гриф МОН МС України, лист № 1/11-2653 від 28.02.12.)
8. Педіатрія: підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації / за ред. О. В. Тяжкої. 5-те вид., випр. та допов., оновлене. Вінниця: Нова кн., 2018. 1150 с.
9. Помогайбо В.М., Петрушов А.В. Генетика людини: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академія, 2014. 325 с.
10. Прокопенко Л.І., Біда О.А., Луценко Гр.В. та ін. Анатомія, фізіологія, патологія дітей з основами генетики: навчальний посібник для

студентів педагогічних факультетів університетів. Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. 364 с.

11. Симочко Л. Ю., Конар Р. С., Бойко Н. В. Біологія людини з основами геронтології : навч. посіб. Ужгород: Говерла, 2021. 296 с.

12. Федонюк Я. І., Дубінін С. І., Федонюк Л. Я., Котляренко Л. Т. Медична біологія, анатомія, фізіологія та патологія людини. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 880 с.

13. Черніченко Л.А. Комплексна оцінка розвитку дитини з мовленнєвими порушеннями: навч.-метод. посіб. Умань: Візаві, 2022. 142 с.

Додаткова:

1. Авраменко Н. В., Нікіфоров О. А., Ломейко О. О. Спадкові та вроджені хвороби: сучасні актуальні питання медико-генетичного консультування та пренатальної діагностики. СУЧАСНІ МЕДИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ, 2016, № 1, С 69-73. – URL: http://dspace.zsmu.edu.ua/bitstream/123456789/15979/1/Smt_2016_1_14.pdf

2. Атаман О.В. Патологічна фізіологія в запитаннях і відповідях. Вінниця: Нова книга, 2007.

3. Березан О. Нервова система: анатомо-фізіологічні та клінічні аспекти : навч. посіб. для студ. спец. 016 Спеціальна освіта. Полтава: Ткалич А.М., 2020. 100 с.

4. Даниленко Н.В., Батир Р.Ю. Здоровий спосіб життя та засоби його формування. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки», 2021, № 4, С. 502-510. – URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ZDOROVIIJ_SPOSIW_ZITTA_TA_ZASOBI_JO_GO_FORMUVANNA.pdf

5. Мороз Л., Стахова Л., Зелінська-Любченко К. Сенсомоторний розвиток як предмет уваги логопеда. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2023. 2 (126), С. 62-77. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/09/%D0%9C%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B7.pdf>

6. Мороз Л. Природничо-науковий компонент в структурі професійної діяльності бакалаврів зі спеціальної освіти. Збірник наукових праць Актуальні питання природничо-математичної освіти, 16 (2), 2020. С. 94-100.

7. Мороз Л. Організація консультування батьків дітей із порушенням психофізичного розвитку в закладі дошкільної освіти. С. 204 – 214. Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки): збірник наукових праць: Вип. 23 / за ред. О. Гаврилова. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2024.

8. Стахова Л., Мороз Л. Застосування елементів сенсорної інтеграції в логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку. Acta Paedagogica Volynienses. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021. 4. С.151-156. <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/pedagogy/article/view/283/257>

9. Тарасюк В.С., Титаренко Г.Г., Паламар І.В., Титаренко Н.В. Ріст і розвиток людини / За редакцією професора В.С. Тарасюка. Київ: Здоров'я. 2002. 456 с.

10. Чорна В.В., Хлестова С.С., Гуменюк Н.І., Махнюк В.М., Сидорчук Т.М. Показники захворюваності і поширеності та сучасні погляди на профілактику хвороб. Вісник Вінницького національного медичного університету, 2020, Т. 24, №1. С. 158-164. – URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/745-Article%20Text-1431-1-10-20200518.pdf>

11. Valery G. Arefiev, Olena V. Andricieva, Oleksandr A. Arkhipov, Nataliia D. Mykhailova, Inna M. Liakhova, Ivan M. Okhrimenko. Liudmyla V. Moroz. Substantiation of the methodology for assessing the biological age of adolescents. Wiadomości Lekarskie Medical Advances, VOLUME LXXVII, ISSUE 6, JUNE 2024, 1205-1211. DOI: <https://doi.org/10.36740/WLek202406114>
<https://vseosvita.ua/library/zbirka-lekcij-z-disciplini-gerontologia-geriatria-ta-paliativna-medicina-386731.html>

**8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

Наочний матеріал до лабораторних занять (відповідно теми), вимірювальне обладнання (сантиметрова стрічка, лінійка, секундомір, тонометр), муляжі та моделі анатомічних органів та структур.